

STOLTA STAD

Huvudstadsmöte i Stockholm 2009

Rapport

Föreningen Norden Huvudstadsmöte 28-30 augusti 2009

Fredag den 28 augusti

I Finlandsinstitutets lokaler.

Föreningens ordförande Gunnar Stenarv hälsade välkommen till Stockholm och presenterade programmet för de kommande tre dagarnas överläggningar. Han framförde ett stort tack till de medlemmar och organisationer som genom arbete och ekonomiskt stöd gett ett stort bidrag till 2009-års huvudstadsmöte. Ett särskilt tack framfördes till Letterstedtska föreningen, Nordiska Kulturfonden och Riksbankens Jubileumsfond.

Theodor Kallifatides

Bengt Göransson presenterade författaren Theodor Kallifatides som genom sitt föredrag "Nord är Nord och Syd är Syd och sällan mötas de två" presenterade likheter och skillnader i de nordiska och europeiska språkmiljöerna. Med sin briljanta språkhantering fick han oss att förstå hur vårt språk, vår personliga identitet och vår kulturella nationalitet hänger ihop och sinsemellan påverkas. Det är säkert ingen slump att nordbor säger att vi går "ut i vattnet" medan grekerna "går in i vattnet". Vi föreställer oss gärna att vårt eget språk är klart och tydligt men vår användning av prepositioner visar att det svenska språkets logik - liksom de övriga nordiska språkens - inte är något under av klarhet utan tvärtom äger rätt stora fallgropar. Kallifatides påminde oss om att vi sitter **på** bussen, **på** tåget, **på** färjan, **på** flyget men att vi sitter i båten och i bilen. Han visade oss också att det svenska språket använder ett och samma ord i flera olika betydelser. Är det bevis på språklig rikedom eller fattigdom? Vi säger: hålla, hålla i, hålla med, hålla för, förhålla (sig), hålla av, avhålla (sig), hålla under och underhålla. Men framförallt: Theodor Kallifatides som har bott nästan 50 år i Sverige och givit ut ett fyrtiotal böcker på svenska förklarar varför han själv identifierar sig som grek och han ger oss på så sätt förståelse för hur värdefull vår nordiska språkgemenskap är.

Carl Jan Granqvist, professor i matkonst, gästgivare och nordisk matambassadör kåserade och informerade om mat- och måltidstraditioner i Norden under rubriken "Mat så in i Norden". Han berättade om nordiska ministerrådets satsning "Ny nordisk mat" som har till syfte att utveckla och göra den nordiska maten och matkulturen mer synlig. Han framhöll de nordiska råvarorna som är präglade av vårt nordiska klimat och hur en måltid med förankring i den nordiska matlagningen bör vara komponerad för att ge en både kroppslig och själslig tillfredsställelse. Vår nordiska mat är ren, enkel, frisk och bör enligt Carl Jan avspegla våra årstider och vårt klimat.

Hadar Cars med borgmästarkedja

Fredagen avslutades med en mottagning i Stockholms stadshus. Hadar Cars hälsade de nordiska deltagarna välkomna till Stockholm och stadshuset. Efter en smakrik buffé fick vi en intressant information om arkitekten Ragnar Östbergs nationalromantiska visioner om byggnaden och en guidning av de vackra festsalarna och stadsfullmäktiges plenisal.

Lördag den 29 augusti

Sinikka Bohlin, Nordiska Rådets president i samtal med Anita

Johansson.

(Huvudstadsavdelningarnas styrelser sammanträdde i den svenska Riksdagens lokaler under lördagsförmiddagen. Övriga deltagare deltog i en promenad i Gamla Stan under sakkunnig ledning.)

Huvudstadsmötet reste med buss till Nordiska Folkhögskolan på Biskops Arnö, där skolans rektor Ingegerd Lusensky hälsade oss välkomna till den mäktiga medeltidsbyggnaden.

Mats Hellström, tidigare minister och landshövding, inledde dagen med sitt anförande om "Nordiskt samarbete och dess betydelse för integrationen med Europa".

Han betonade att länderna i Norden utifrån sett, framstår som enade och samordnade - i FN intill förblandning lika. Yttre tryck har förenat Norden, men det finns många exempel på hur länderna valt väsentligt olika lösningar beträffande säkerhetspolitiska och ekonomiska frågor. Ett land har infört Euro. Tre av länderna tillhör EU, men både Island och Norge står ännu utanför.

Likheterna och samhörigheten har dock djupa rötter. Mats tog oss tillbaka ända till Vikingatiden och Granbyhällen i Vallentuna. Han förde oss genom gångna seklers krig och fredsuppgörelser till dagens politik med ländernas gemensamma hållning till den ekonomiska krisen med öppenhet och skydd för individen. Han framhöll det genuint nordiska bidraget i Europa – total frihet för medborgarna att flytta och verka hos varandra med den nordiska passunionen som modell. Länderna i Norden har också bidragit till den europeiska integrationen genom samverkan inom ramen för EFTA och viktiga inspel i integrationsarbetet har även gjorts då det gäller miljö, arbetsmiljö, konsumentfrågor och forskning. På miljöpolitikens område har särskilt Norge bidragit till ett globalt perspektiv på "Sustainable development" .

Mats betonade att de nordiska statsministrarnas förberedande möten före varje ministermöte i Europeiska Rådet gör det möjligt att med större kraft föra fram förslag eller åsikter .Det nordiska

ministerrådet bildades då Danmark kom med i EU. De nordiska institutionerna bildades helt enkelt för att "pusha på" de europeiska institutionerna.

Styrkan i det nordiska samarbetet är det flexibla arbetssättet. Som ett exempel på det tog han upp utrikespolitiken. Före Berlinmurens fall fanns inte utrikespolitiska frågor på dagordningen, men direkt därefter ökade det nordiska engagemanget för Baltikum och nu även för Nordvästra Ryssland.

Nästa utmaning för de nordiska länderna är Arktis! Frågorna rör energiförsörjning - i Arktis finns både olja och gas, klimatförändringar – isens avsmältning kan öppna nya transportmöjligheter, biologisk mångfald att bevara och inte minst hur den speciella kulturen ska kunna bevaras. Det bor en miljon människor inom de arktiska områdena.

Några av deltagarna samlade till gruppfoto på Biskops Arnö.

Norden 1809 – Det nya Nordens födelse?

Gunnar Stenarv hälsade eftermiddagens föreläsare välkommen.

I år är det 200 år sedan Finland, Sveriges östra del, blev ett storfurstendöme under den ryske tsaren. Detta har på olika sätt uppmärksammats under parollen Märkesåret 1809, samtidigt har journalisten Börje Isaksson efter omfattande forskning givit ut boken "1809, två dygn som förändrade Sverige". Han berättar detaljerat och uttömmande från sin bok om händelser som kommit att få stor betydelse för de nordiska länderna för all tid framöver.

Börje Isaksson inledde med att erinra om de sista striderna mellan Sverige och annat land i Rätan utanför Skellefteå för ganska exakt 200 år sedan.

År 1809 var Sverige ett land på undergångens brant. Adeln var missnöjd med kungen, Gustav IV Adolf, och det fanns krafter som ville avsätta honom. Dels ogillade man förenings- och säkerhetsakten som beslutats av Gustav III, dels vägrade kungen trots påtryckningar att kalla in riksdagen. Kungen hade anslutit Sverige till en allians mot Napoleon, men Sverige och Preussen förlorade mot fransmännen och blev utkörda ur Pommern. Danmark och Norge förklarade krig mot Sverige. En norsk styrka vid gränsen mot Värmland avvaktade och i söder förberedde danska trupper en invasion i Skåne. De väntade bara på att isen över Öresund skulle bli tillräckligt hållbar för en övermarsch.

I Finland kapitulerade Sveaborg och den ryska armén erövrade Finland och Åland ryssarna marscherade över isen för att anfälla Stockholm. Kungen anklagade officerarna för feghet. Adelsmännen kände sig förnedrade och kränkta.

Missnöjet kokade över och en upprorsarmé närmade sig huvudstaden. Samtidigt trängde sig en grupp officerare in på slottet och grep kungen. Han sattes som fånge på Gripsholms slott. Fred kunde slutas med Danmark och Ryssland under hösten 1809, men riket behövde en grundlag. Man ifrågasatte Gustav IV:s börd och hela kungahuset avsattes. Bönderna ville få bort rotesystemet. Adelsmännen blev nervösa av böndernas krav och gick med på att några privilegier avskaffades. När stånden hade enats kunde en ny tronföljare väljas. Den danske hertig Karl August (född Kristian) valdes. I juli 1810 hölls riksdagen i Örebro.

Händelsen som Börje Isaksson kallar "revolution" blev ett avgörande steg på vägen mot ett demokratiskt Sverige. Hjältarna från denna oblodiga revolution glömdes bort.

Söndag den 30 augusti

Norden i det framtida Europa.

Panelsamtalet mellan Ingvar Carlsson, Hans Wallmark och Sinikka Bohlin och Jan-Erik Enestams ämbetsmannaperspektiv utvecklades till ett livligt meningsutbyte om samarbetsstrukturer, medier, barn och unga samt Östersjösamarbetet kontra Västnorden. Visserligen är frågeställningarna inte helt obekanta, men gamla förhållningssätt och nya uppgifter möts på delvis nya villkor i en förändrad

omvärld, där globalisering, EU och Ryssland är oundvikliga nyckelord. Dagens och framtidens nordiska samarbete sker i en stressigare värld, där det lätt hamnar i skuggan av problem med mycket större räckvidd såsom klimatet, energin och den globala ekonomiska krisen. På den nordiska dagordningen står nu också tidigare otillåtna ärenden som försvars- och säkerhetspolitik.

Anna Greta Leijon och Bengt Göransson

Ingen ifrågasatte det nordiska samarbetets värde, men däremot dess former och struktur. Dessutom, påpekade en deltagare, var de närvarande redan frälsta, medan de som verkligen behöver övertygas är tjänstemän och ämbetsverk, medier och inte minst yngre nordbor.

Debatten blottade en rivalitet mellan Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet. Sinikka Bohlin försvarade energiskt Nordiska rådet. Ta hellre bort det kostsamma Ministerrådet, menade hon. Nordiska rådet står för det demokratiska, folkligt förankrade samarbetet. Bo Lindroos från Finlands ambassad, däremot, försvarade ministerrådet, som producerar ett omfattande och viktigt underlag, t.ex. för miljöarbetet. Också Jan-Erik Enestam pekade på att ministerrådet behövs, men även kritisk utvärdering och effektivare arbetsätt.

Generationsproblemet är tydligt. Bengt Lindroth berättade om en enkät som visar att svenska 9-åringar har bristfälliga kunskaper om Norden, men ännu värre var att lärarkandidater är okunniga. Hur ska barn och ungdomar bli mer intresserade av Norden? Det får inte bara betyda plugg utan vara roligt, såsom nordiska barnprogram och ett återupplivat vänortsutbyte.

Mediernas ointresse för Norden är en besvikelse, men mediekulturer och mentaliteter är olika inom Norden, menade panelen. Norge är nog bättre än Sverige, troligen Finland också. Danmark och Sverige är nog ungefär lika dåliga. Finska tidningar skriver mer än svenska om Ryssland. Journalisten Bengt Lindroth medgav att medierna nog generellt är dåliga på nordisk bevakning, med undantag för näringslivsjournalisterna.

Det nordiska samarbetet är unikt, men allt är inte bra, påpekade Ingvar Carlsson. Norden spretar för mycket sedan några av länderna gått med i EU. Omvärldsrelationerna påverkar relationerna inom Norden. Diskussionen kunde rentav ge intrycket att västra Norden kommer i skuggan av det tilltagande östersjöarbetet.

- Vi lever fortfarande i ett efterrus av att Sovjetunionen föll, menade Bengt Lindroth. Vad som sker i Östersjöområdet, i Baltikum och Ryssland förblir angeläget och Norden som aktör är för litet för de globala utmaningarna.
- Satsa på ett Ryssland som trots allt utvecklas i demokratisk riktning, menade Ingvar Carlsson.
- Eftersom de ortodoxa kyrkorna stärks i östra Europa kan Finland ortodoxa kyrkan vara en kontaktväg österut, menade Hans Wallmark.

Vägen till det framtida nordiska samarbetet går via EU, men inte utan Island och Norge. Med alla nordiska länder i EU skulle Norden kunna stå starkare i Europa och gagna EU genom att samfällt driva på för den sociala tryggheten.

- Ju större EU blir, desto mer behövs Nordiska rådet, menade Sinikka Bohlin.
- Avståndet ökar likheten, medan närheten ökar skillnaderna, menade Hans Wallmark.

Norden finns alltid i toppen av listor över exempelvis BNP, konkurrens effektivitet, välfärd och frihet från korruption. Enligt somliga har det nordiska samarbetet varit väl så framgångsrikt i näringslivet som på det politiska planet. Norden har konkurrensfördelar: gemensam samhällsform, livsstil, jämlikhets- och jämställdhetsideal, korta vägar till makten, respekten för naturen, protestantisk etik samt god – om än sviktande – språkförståelse. Och nu ska den nordiska visionen omdefinieras – Norden ska bli kunnigare, synligare och än mera välmående genom såväl toppforskning som en utvecklad välfärdsmodell.

Sinnika Bohlin, Ingvar Carlsson och Hans Wallmark

Nordiska aktualiteter:

Mats Wallenius informerade om:

Intressanta och användbara länkar på Internet:

Nordisk matordlista: www.fnf.se

Vad i hela Norden ska vi egentligen äta? (För att bli mer klimatsmarta) www.arenanorden.se

Nordiska sånger: Nordens sangbok; www.foreningen-norden.dk

Märkesåret: www.markesaret1809.se (Med tal av Herman Lindqvist och Horace Engdahl.)

Inspel på 17 sidor om Norden och globaliseringen – se www.foreningen-norden.dk

Kommande aktiviteter

Kura skymning – Krig och fred (Runeberg, Benny Andersen, Bröderna Lejonhjärta, Alfons och soldatpappan): www.bibliotek.org eller www.fnf.se. I anslutning till Kura skymning ordnas en temadag om Finland

Studiecirklar om klimat, även webbaserade. Se: www.arenanorden.org

Aktuella rapporter

Norden och framtidens klimat – två rapporter hittills (Makt och vanmakt; Finns det en nordisk klimatpolitik?)

Arktis och dess framtid – konferens i maj 2009. Rapport finns på hemsidan.

Den demografiska utvecklingen

Ny bok: Skandinaviska vägval.

Nästa års huvudstadsmöte:

Huvudstadsmötet avslutades med att den norska delegationen inbjöd till nästa års huvudstadsmöte i Oslo i den 27-29 augusti 2010. Tema blir "Det nye Oslo".